

ТЬЮТОРИНГ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ВПЛИВ НА АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК

Шкарлатюк Катерина Іванівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра практичної психології та психодіагностики
Волинського національного університету імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0003-0855-5003>

Коширець Віктор Васильович,

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра практичної психології та психодіагностики,
Волинського національного університету імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0002-4790-8839>

Просіна Ольга Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри філософії і освіти дорослих
ЦІПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України»
<https://orcid.org/0000-0002-1243-6069>

У статті представлено особливості реалізації тьюторингових стратегій у вищій освіті, розглянуто їх вплив на академічну успішність та професійний розвиток здобувачів освіти, розкриття індивідуально-творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Дослідження містить обґрунтування доцільності використання тьюторингу в умовах технологізації цілісного освітнього процесу для набуття необхідних професійних компетенцій. Тьюторство – це додаткова необхідна складова, що доповнює основний навчальний процес; тьютор – творча особистість, керівник навчальної групи, який проводить групові заняття-практикуми, надає психологічну підтримку й індивідуальну допомогу студентам у вирішенні навчальних та особистих проблем, пов'язаних з навчанням; здійснює професійну орієнтацію та консультування.

У статті зазначено, що саме тьюторинг, поєднуючи процеси забезпечення індивідуалізації освітнього простору, спираючись на формування усвідомленого запиту особистості до навчання, суб'єктність освітньої діяльності, є тією освітньою технологією, яка найбільш уда-ло інтегрує традиційний та інноваційний підходи в освітньому процесі.

Описано пріоритетні професійні компетенції здобувача освіти, формування яких можливе у взаємодії «тьютор-тьюторант»: адаптивність, гнучкість, готовність допомагати, особиста ефективність в складних та нестандартних професійних ситуаціях, відповідальність, організованість та вміння планувати, саморозвиток та особисте зростання, здатність до пошуку рішень, ефективна комунікація, стрес-менеджмент, тайм-менеджмент, володіння сучасними інформаційними технологіями.

Запропоновано методи та техніки тьюторингу, що передбачають розкриття змісту і послідовності етапів тьюторської діяльності, забезпечення освітніх потреб для формування стійкого інтересу здобувачів освіти, консультативної підтримки, спільної рефлексії проміжних та остаточних результатів спільної діяльності.

Ключові слова: тьютор, тьюторант, тьюторинг, індивідуалізація, стратегії тьюторства, консультування.

Shkarlatiuk Kateryna, Koshyrets Viktor, Prosina Olha. Tutoring in higher education: impact on academic performance and professional development

The article represents the implementation peculiarities of tutoring strategies in higher education, considers their impact on the academic performance and professional development of students, revealing the individual creative potential of future specialists.

The study contains the advisability justification of using tutoring in the context of technological development of the holistic educational process for acquisition of the necessary professional competencies. Tutoring is an additional necessary component that complements the basic educational process; a tutor is a creative person, the head of a study group, who conducts group classes-workshops, provides psychological support and individual assistance to students in solving educational and personal problems related to studies; provides professional guidance and counseling.

The article states that tutoring, combining the processes of ensuring the individualization of the educational space, relying on the formation of an individual's conscious request for learning, the subjectivity of educational activity, is the educational technology that most successfully integrates traditional and innovative approaches in educational process.

The priority professional competencies of an education seeker, the formation of which is possible in the «tutor-tutorant» interaction, are described: adaptability, flexibility, willingness to help, personal effectiveness in difficult and non-standard professional situations, responsibility, organization and the ability to plan, self-development and personal growth, the ability to find solutions, effective communication, stress management, time management, mastery of modern information technologies.

The methods and techniques of tutoring are proposed, which involve revealing the content and sequence of stages of tutoring activity, providing educational needs for the formation of a sustainable interest of education seekers, advisory support, joint reflection of intermediate and final results of joint activities.

Key words: tutor, tutorant, tutoring, individualization, tutoring strategies, counseling.

Постановка проблеми. Розвиток вищої освіти в Україні відбувається у контексті Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору, відповідно до вимог ринку освітніх послуг, затребуваності висококваліфікованих фахівців, здатних відповідати викликам та попиту міжнародного ринку праці. Освіта, ставши сферою послуг і зважаючи, передусім, на тенденції світового освітнього простору, в орієнтуванні на нове, має раціонально поєднувати традицію й інноватику. Людина впродовж життя змушена багаторазово пристосовуватися до швидких зрушень на ринку праці, нових технологій, трендових напрямів. Набувши статусу цілежиттєвості, вона перетворюється на відкриту систему. Вагомими стають досвід проживання людини в нових умовах і його рефлексія, обмін цим досвідом, проектування майбутнього та спроби реалізації проєктів, дослідження нового.

Індивідуалізація навчального процесу в Європейських університетах здійснюється завдяки інституції тьюторів, що склалася в процесі її еволюційного розвитку й зазнала об'єктивних змін в розумінні їх сутності, місії, завдань і змістового наповнення тьюторської діяльності в ході організації навчальної діяльності студентів. Кожен європейський університет має свій унікальний досвід реалізації тьюторської технології, свої традиції та пріоритети,

які заслуговують на її творчо-критичний аналіз для визначення базових ідей тьюторства як цілісної системи, принципів та механізмів його впровадження в практику української вищої школи з врахуванням досягнень і прорахунків вітчизняної практики кураторства та наставництва.

Метою дослідження є аналіз тьюторингу як універсальної освітньої технології задля успішного його впровадження в освітню практику.

Концептуальним напрямом освітньої діяльності є забезпечення якісної вищої освіти кожним здобувачем на принципах студентоцентризму, академічної доброчесності та свободи, інтегрованості в міжнародний освітньо-науковий простір. Розвиток університету передбачає нові вимоги до реалізації психологічного забезпечення якості життя здобувачів шляхом підвищення доступності та ефективності надання освітніх послуг; підвищення професійної компетентності наукових та студентських кадрів; стимулювання співробітництва між здобувачами та науково-педагогічними працівниками.

Тьюторинг не вирішує всі питання та завдання освіти, але може стати формою суб'єктних відносин учасників педагогічного процесу. Тьюторський супровід здійснюється за індивідуальними можливостями, потребою формування суб'єктної взаємодії та персоніфікацією вищої освіти.

Науковий аналіз низки українських і зарубіжних дописів із проблем індивідуального супроводу в освітніх процесах (Л. Бахмач, А. Бойко, О. Бундак, О. Іваницька, В. Кухаренко, Л. Слинко, Н. Чаюн, Т. Швець, S. Kowal, S. Krzyschał, S. Skurpien та ін.) [3], спонукає до переосмислення науково-теоретичних підходів в обґрунтуванні тьюторингу як міжнародної універсальної освітньої технології з позицій провідних психологічних теорій задля усвідомленого її впровадження в освітню практику.

Науково-теоретичні основи тьюторства, особливості впровадження практики тьюторів в освітній процес ЗВО висвітлюються в роботах дослідників Н. Акініної, А. Бойка, Н. Дем'яненко, І. Кравченка, Т. Лукіної, К. Осадчої та ін. Важливими для тьюторського руху в освітніх закладах є дослідження західноєвропейських науковців таких як К. Барроуз, А. Белл, М. Девольєрі, Л. Дейві, Г. Кавелті, Дж. Міллер та ін. [2; 3; 4].

Тьюторство реалізується сьогодні в багатьох європейських соціальних проєктах і на різних рівнях освіти. В окремих університетах країн Європи тьюторство стало складником навчального процесу. Тьюторство базується на концепціях розвитку лідерства і талантів, зміцнення віри у власні освітні досягнення. Практикуючі тьютори засвідчують позитивний вплив системної взаємодії з тьютором.

Результати дослідження. Варто зазначити, що тьюторство є ефективним інструментом для підвищення самоефективності та поваги серед здобувачів освіти. Студенти, які мають труднощі в навчанні, можуть відчувати почуття неадекватності та низької самооцінки. Працюючи з тьютором, студенти можуть отримати індивідуальний зворотній зв'язок, схвалення та мотивацію, що може допомогти їм подолати слабкі сторони та підвищити впевненість у собі. Це відчуття розширення можливостей може підштовхнути студентів до досягнення успіху в навчанні та стати більш стійкими перед викликами сьогодення.

Існування різного рівня тьюторів пов'язане з функціонуванням різнорівневої системи освіти, визначенням різних вимог до їх тьюторської діяльності зі студентами. Практика свідчить, що до інсти-

туції тьюторів залучають (на добровільній основі) кращих студентів бакалаврату, магістратури, викладачів, котрі в процесі індивідуальної взаємодії з тьюторантами, надають їм конкретну допомогу щодо організації самостійної навчально-пізнавальної роботи, online і offline засвоєння навчального матеріалу, визначення продуктивної траєкторії власної успішності, вимог до контролю й критеріїв об'єктивного оцінювання засвоєного змісту навчання.

Тьютори можуть визначити слабкі сторони тьюторантів і розробити індивідуальні стратегії, які допоможуть їм покращити свою академічну успішність; сприяють у формуванні компетентностей управління часом та організаційними навичками, які є вирішальними для успіху в навчанні. Ці навички можуть підготувати здобувачів до академічного оцінювання та підвищити їхню впевненість у своїх академічних здібностях.

Сучасні дослідники виходять із положення, що тьюторинг у вищій освіті – це співпраця викладача (тьютора) та студента (тьюторанта) шляхом індивідуальних зустрічей (тьюторіалів). Відповідно до цього були визначені компетенції тьютора:

1) партнерські взаємини між тьютором та тьюторантом. Відповідальність за взаємини покладається на тьютора.

Тьютор повинен вміти піклуватися; готуватися до регулярних зустрічей та певних важливих тем на них; бачити у студентові цілісну особистість, з урахуванням його характеру, темпераменту, рівня знань, талантів, інтересів, ціннісних настанов; бути великодушним та уважним; ділитися власним досвідом та знаннями; щиро цікавитися іншими людьми; бути наполегливим; мати та вміти чітко висловлювати власну думку; зосереджуватися не на проблемах, а на їх вирішенні; бути людиною, якій можна довіряти; вміти надихати відповідно до визначених цілей та схилити до мислення; вміти знаходити потенціал студента; допомагати відкривати сенс освіти, планувати діяльність, приймати виклики; вміти задавати питання, уважно слухати; концентруватися на сильних сторонах підопічного;

2) здатність обирати методи, засоби та інструменти для вирішення професійних завдань в роботі зі студентом.

Тьютор підтримує прогрес студента в навчанні, допомагає (у разі необхідності) налагодити зв'язки із зовнішніми експертами, мотивує до планування, визначення та досягнення цілей;

3) проведення моніторингу прогресу студента, надання конструктивного зворотного зв'язку, обговорення зі здобувачем змін в його житті;

4) аналіз та оцінка власної діяльності для підвищення ефективності тьюторського процесу, тобто вміння саморефлексії, знання власних компетенцій та обмежень, вміння своєчасно попросити допомоги інших спеціалістів.

Окрім вищезазначеного, можна ще додати такі компетенції: адаптивність, гнучкість, готовність допомагати, особиста ефективність в складних та нестандартних професійних ситуаціях, відповідальність, організованість та вміння планувати, саморозвиток та особисте зростання, здатність до пошуку рішень, ефективна комунікація, стрес-менеджмент, тайм-менеджмент, володіння сучасними інформаційними технологіями.

Окрім загальних та професійних компетенцій, варто виділити ще психологічні:

- організація тьюторингу з урахуванням вікових особливостей здобувача освіти;

- володіння психологічними технологіями (психологічна діагностика) та вміння використовувати її в тьюторській практиці;

- професійне самовизначення та утримання тьюторської позиції на основі індивідуалізації.

Професійно організований тьюторський супровід передбачає дотримання певних етапів тьюторської діяльності, до яких відносять:

1) діагностико-мотиваційний (побачити і підтримати інтерес особистості, підвищити її мотивацію до дії);

2) проєктний (допомогти з плануванням і пошуком ресурсів, визначенням цілей, вибором способів реалізації власного інтересу);

3) реалізаційний (супроводжувати на етапі реалізації, надаючи консультативну підтримку);

4) аналітичний (після завершення дії провести з тьюторантом рефлексію, допомогти визначити подальший розвиток інтересу, навчити знаходити в собі причину власних досягнень/невдач) [2].

Зустрічі між викладачами та студентами можуть мати одну з наступних форм:

- семінари (для всіх студентів, які бажають взяти участь, надати інформацію);

- групове навчання (обговорення та участь студентів);

- індивідуальне навчання (персональний супровід).

Аналіз результатів дослідження. Для тьюторської підтримки освітнього процесу застосовується комплекс методів, зокрема:

- методи практико-орієнтованої діяльності;

- методи проблемного навчання, (аналіз проблемних ситуацій, метод навчального кейсу);

- проєктні методи (розробка і реалізація ІОТ, проєкту, портфоліо);

- психодіагностичні (анкетування, психологічна діагностика);

- індивідуальне та групове консультування, профконсультування);

- методи активного навчання;

- методи аналізу самоаналізу (рефлексія, рефлексивний звіт освітніх цілей, діяльності по їх досягненню, аналіз і самоаналіз здібностей, нахилів);

- методи самостійної роботи (індивідуально і в групах) [1].

Техніки тьюторингу [5]:

1. *Постановка запитань і активне слухання.* Ставте відкриті запитання. Запитання, які вимагають більше, ніж відповідь «так/ні», ви заохочуєте студента почати думати:

«Як ви думаєте, з чого нам почати?», «Які кроки необхідно виконати для вирішення цієї проблеми?», «Яке визначення цього терміна?»

Ставте навідні запитання.

«Що буде, якщо те, що ти сказав, правда?», «Що змусило Вас так подумати?»

«Що протилежне цій позиції?», «Ви маєте рацію. Відповідь на це питання неправильна. Що потрібно, щоб це стало правдою?»

Перефразуйте запитання. Спробуйте повторити своє запитання дещо іншим способом.

Переформулюйте своє початкове запитання.

Розподіліть вихідне запитання на менші частини.

Змініть тон свого голосу, повторюючи вихідне запитання.

Наступний ключ — це справді слухати відповіді. Слухання — це набута навичка. У звичайній розмові ми часто слухаємо інших, але не достатньо уважно, щоб «читати між рядків». Щоб бути ефективним тьютором, варто уповільнити темп і зосередитися на тому, що говорить інший.

Чи він/вона розуміє концепцію?

Чи може він/вона це легко пояснити чи це потребує певних зусиль?

Його/її мова тіла щось говорить?

Щоб отримати відповіді на ці та інші питання, необхідно уважно слухати і цілеспрямовано спостерігати.

2. Використання паузи.

Спочатку ця техніка була розроблена, щоб заохотити викладачів університетів робити паузу в своїх лекціях приблизно після 15 хвилин виступу, щоб студенти могли подумати про все, що вже було сказано. Ці 2–3 хвилинні паузи дозволяли студентам заглибитися в новий матеріал, а не рухатися вперед, не маючи реального розуміння того, що лектор уже розкрив.

Під час паузи узагальнюється ідея, яка щойно була представлена, і викладач дізнається, чи у студентів є запитання. Якщо це групова робота, студенти пояснюють один одному те, про що вони щойно дізналися. Під час пауз студенти можуть виконати короткий тест або завдання, закріплюючи нові навички.

3. Одним із найпростіших і найефективніших методів навчання є твердження «Я можу...». Це фрази, які пояснюють цілі навчання та допомагають розпізнати, що вони вже успішно засвоїли. Наприклад, якщо студенту важко вирішити багатокрокове завдання, ви можете використати таке твердження «Я можу»: «Я можу підібрати інформацію, проаналізувати її...». Варто запропонувати кейс для аналізу, який дає приклад того, що потрібно робити далі.

4. «Think – Pair – Share».

Одним із найбільш очевидних недоліків стандартизованого навчання є відсутність у студентів можливості обмірковувати інформацію. Якщо навчання проходить у невеликій групі, цей прийом може працювати особливо добре.

Метод «подумайте, попрацюйте в парах і поділіться» починається з надання інфор-

мації студентам. Можна запропонувати короткий текст або послухати коротку лекцію чи подивитися відео. Потім поставити одне запитання, попросити студентів поміркувати над ним, записати відповідь та обговорити відповідь у парі. Нарешті, ви просите кожну пару дати одну відповідь. А тоді вся група може брати участь в обговоренні (дебатах).

Крім того, можна обійти етап індивідуального обмірковування, одразу об'єднати учасників у пари й дозволити їм сформулювати свої відповіді разом.

5. Швидкі тренування.

Якщо ви навчаєте предмету, який потребує значної роботи з пам'яттю, тренуйте певні моменти, щоб переконатися, що студенти запам'ятовують важливі факти та інформацію.

6. Аналіз джерел інформації.

Тьютори використовують технологічні пристрої та програмні системи в аудиторії або за допомогою віртуальних навчальних занять.

Використовуючи онлайн-джерела, викладачі можуть заохочувати критичне мислення, аналізуючи джерела інформації, до яких ви звертаєтесь, щоб дійти правильного висновку. Тьютори повинні досліджувати довідкову інформацію про предмет, який вивчається, залучаючи експертів-практиків.

7. Стимулювання до самоконтролю.

Допоможіть студенту знайти додаткові ресурси та розробити відповідні стратегії навчання. Завдяки цим інструментам вони можуть самостійно досягти успіху в навчанні. Дозволяючи студентові контролювати процес, ви заохочуєте незалежне навчання та допомагаєте набутти впевненості у власних здібностях та усвідомленні своїх стилів навчання. Отже, як ви це робите? Дайте можливість самостійно підібрати інформацію, намалювати схему, діаграму тощо.

Покажіть, що нормально мати розчарування, робити помилки в процесі навчання, усвідомлювати неправильне сприйняття речей, чергувати повільний та швидкий робочий ритм.

8. Зворотній зв'язок та його конструктивне використання.

Як тьютор ви можете запитати студентів, що, на їхню думку, покращить їх навчання. Це допомагає дізнатися більше

про те, як допомогти студентам, а також визначити, у чому вони можуть відчувати труднощі. Окрім того, що ви можете запитати про зворотний зв'язок з використанням «Я-тверджень», тому що це дозволяє почуватися комфортніше та показує, що ви намагаєтеся їм допомогти.

Висновки. Отже, модель тьюторської діяльності містить:

1) аналітико-діагностичні дії, які передбачають здатність тьютора: визначити й враховувати об'єктивні й суб'єктивні умови, в яких функціонує система вищої освіти, вимоги до підготовки фахівців різних освітньо-професійних рівнів і спеціалізацій; діагностувати рівень розвитку тьюторантів для розробки найбільш продуктивної програми освітньо-професійного розвитку для кожного з них; здійснювати аналіз та корекцію навчально-виховної роботи зі студентами відповідно до їх індивідуальних особливостей;

2) мотиваційно-цільові дії, які дозволяють педагогу-тьютору: формулювати спільно з тьюторантом цілі, завдання його навчально-пізнавальної роботи (і в аудиторний, і в позааудиторний час) для забезпечення особистісно-фахового становлення й самореалізації в ході життєдіяльності; впливати на вибір тьюторантом мотивів, інтересів, установок, ІОТ, що відповідає його соціально-психологічним

особливостям, особистісним здібностям та прагненням;

3) професійно-змістовий елемент передбачає дії тьютора, спрямовані на реалізацію здатності: формувати зміст обраних навчальних дисциплін кожного тьюторанта, враховувати їх взаємозв'язок та взаємозалежність відповідно до вимог нормативних, організаційно-методичних і навчально-методичних документів, концепції особистісно-орієнтованого навчання й виховання студентів, культурно-історичних традицій їх освітньо-професійної підготовки; користуватися принципами навчання для доцільного відбору навчальної інформації, науково-теоретичних джерел (підручників, посібників, навчально-методичних рекомендацій), аналітичних матеріалів [4].

Таким чином, для успішної реалізації стратегій тьюторства у вищій освіті необхідно більш чітко обґрунтувати статус тьютора як педагога-організатора індивідуального супроводження освітньо-професійного й особистісного становлення тьюторантів; сприяти розвитку тьюторства як освітньої інноваційної технології та розширити її методологічний інструментарій; розробити вимоги до організації індивідуальної та групової роботи тьютора й критерії оцінювання її результативності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барієва Е.І., Топорков Т.В. Методи тьюторської діяльності у навчанні інформатики. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2018. № 6 (3), С. 1–11. <https://doi.org/10.32919/uesit.2018.03.01>
2. Дем'яненко Н.М. Методологія тьюторингу з позицій психологічного знання. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2023. № 17. С. 7–17. <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.1>
3. Коробова І., Нікіфорова В., Лікарчук Л. Роль тьюторства в опануванні германськими мовами у вищій школі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2021. № 93, С. 76–83. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2021-93-10>
4. Чаюн Н.С. Тьюторська діяльність: сутнісні основи, практика, перспективи. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 2(58), С. 8–19. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-58-8-19>
5. Ajrina Hysaj, Abeer Elkhoully, Ayesha Wasim Qureshi, Nidhal Abdulaziz. A Study of the Impact of Tutor's Support and Undergraduate Student's Academic Satisfaction. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research (AJHSSR)*. 2019. Volume 03, Issue 12, pp. 70–77. https://www.researchgate.net/publication/348155529_Study_of_the_impact_of_tutor's_support_and_undergraduate_student's_academic_satisfaction

REFERENCES:

1. Bariieva, E.I., & Toporkov, T.V. (2018). Metody tiutorskoi diialnosti u navchanni informatyky [Methods of tutoring activities in the training of computer science]. *Ukrainian Journal of*

Educational Studies and Information Technology. № 6 (3), P. 1–11. <https://doi.org/10.32919/uesit.2018.03.01> [in Ukrainian].

2. Demianenko, N.M. (2023). Metodolohiia tiutorynhu z pozytsii psykholohichnoho znannia [Methodology of tutoring from the standpoint of psychological knowledge]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoioblasnoi humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. № 17. P. 7–17. <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.1> [in Ukrainian].

3. Korobova, I., Nikiforova, V., & Likarchuk, L. (2021). Rol tiutorstva v opanuvanni hermanskymy movamy u vyshchii shkoli [The role of tutoring in the acquisition of German languages in higher education]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Serii: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*. № 93, P. 76–83. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2021-93-10> [in Ukrainian].

4. Chaiun, N.S. (2020). Tiutorska diialnist: sutnisni osnovy, praktyka, perspektyvy. [Tutoring: essential fundamentals, practice, perspectives]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. №2(58), P. 8–19. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-58-8-19> [in Ukrainian].

5. Ajrina Hysaj, Abeer Elkhoully, Ayesha Wasim Qureshi, Nidhal Abdulaziz. (2019). A Study of the Impact of Tutor's Support and Undergraduate Student's Academic Satisfaction. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research (AJHSSR)*. Volume 03, Issue 12, P. 70–77. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/348155529_Study_of_the_impact_of_tutor's_support_and_undergraduate_student's_academic_satisfaction [in English].